

Директорці
Департаменту атестації кадрів
вищої кваліфікації МОН

Криштоф С.Д.

Шановна пані Світлано!

8 листопада 2020 року у спеціалізованій Вченій раді Д17.127.02 Класичного приватного університету Іваном Олександровичем Святненком було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук на тему “Соціосистемологічна рефлексія соціології гендерної культури в Україні” (спеціальність 22.00.01 - теорія та історія соціології).

Незалежною групою науковиць у складі докторки соціологічних наук Л.В.Малес, докторки соціологічних наук О.О. Стрельник, докторки історичних наук О.Р. Кісь, кандидатки соціологічних наук С.С. Бабенко, кандидатки соціологічних наук Т.Г. Червінської було здійснено експертизу дисертації. У результаті експертизи було виявлено не тільки системні порушення методологічних, методичних та етичних стандартів проведення дисертаційних досліджень, а й численні ознаки псевдонаукової роботи.

З'ясовано, також, що відгуки офіційних опонентів переважно складаються з дослівного повторення або незначного перефразування тексту автореферату та дисертації, що не є фаховою експертизою дисертації.

Були виявлені наступні порушення вимог: 1) невідповідність дисертації пп. 9, 10 “Порядку присудження наукових ступенів”, ухваленого постановою № 567 КМУ від 24.07.2013 (зі змінами), 2) порушення вимог до публікації результатів дослідження (Наказ МОН “Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук” № 1220); 3) порушення вимог до оформлення посилань у тексті дисертації (наказ МОН № 40 від 12.01.2017) та 4) академічну недобросовісність у відгуках офіційних опонентів та невідповідність представлених текстів вимогам щодо Відгуку офіційного опонента п.3.8 Положення про спеціалізовану вчену раду (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 270 ([z0466-12](#)) від 12.03.2012) (див. Додатки 1 та 2).

Зважаючи на викладене вище, висновок незалежної експертизи є **негативний**: І.О. Святненко не заслуговує на присудження наукового ступеня доктора соціологічних наук.

Просимо Вас вжити відповідних заходів щодо неприпустимості присудження І.О. Святненку наукового ступеня доктора соціологічних наук та відповідальності всіх учасників цієї ситуації фальшування наукової роботи.

З повагою,

Л.В. Малес

О.О. Стрельник

О.Р. Кісь

С.С. Бабенко

Т.Г. Червінська

23 листопада 2020 р.

Додатки:

1. експертний висновок на 13 аркушах.
2. Додаток 1. Висновок щодо відгуків офіційних опонентів на 4 арк
3. Додаток 2. Порівняльна таблиця текстів відгуків офіційних опоненток та тексту автореферату І.О. Святненка на 15 арк

ЕКСПЕРТНИЙ ВИСНОВОК

на дисертацію

Святненка Івана Олександровича на тему
“Соціосистемологічна рефлексія соціології гендерної культури в Україні”
на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук
за спеціальністю 22.00.01

захищену на засіданні спеціалізованої Вченої ради Д 17.127.02
Класичного приватного університету
08 листопада 2020 р.

1. Порушення вимог до публікації результатів дослідження

З 21 статті дисертанта у фахових виданнях України, в яких опубліковано результати дисертаційного дослідження, **18 статей (!) опубліковано в одному виданні** (Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах / редкол.: С. А. Квітка (гол. ред.) та ін. ; ДНУ ім. Олеся Гончара. Дніпро), 3 статті - у збірнику “Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. / редкол.: Я.В. Зоська (гол. ред.) та ін. Запоріжжя : Класичний приватний університет.

Згідно Наказу МОН “Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук” (23.09.2019 № 1220) основні результати дисертації на здобутті наукового ступеня доктора наук мають бути опубліковані не менше ніж у 20-ти публікацій. Серед них - **не менше ніж три статті** з наукового напрямку, за яким підготовлено дисертацію здобувача, мають бути опублікованими щонайменше у двох різних періодичних виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України, або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus. Альманах “Грані” та збірник “Соціальні технології” входить до категорії “Б”. (Додаток 4 до наказу Міністерства освіти і науки України 02.07.2020 № 886; пп.227 та 276). У закордонних виданнях автором було опубліковано дві статті. Жодне з видань, де автором опубліковані результати дисертаційного дослідження, не індексується у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus. Отже, **жодна стаття автора не опублікована у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus або у фахових виданнях категорії “А”, що порушує вимоги.**

2. Порушення вимог до оформлення посилань в основному тексті дисертації

Порушено чинні “Вимоги до оформлення дисертацій”, зокрема, п.9, де зазначено: “У розділах дисертації має бути вичерпно і повно викладено зміст власних досліджень здобувача наукового ступеня, зроблено посилання на всі наукові праці здобувача, наведені в анотації”.

В одних частинах дисертації спостерігається низький ступінь оригінальності через фактично відсутність авторського тексту - вони є компіляцією інших текстів (напр., підрозділ 2.1.2). Більшість же підрозділів - це не “посилання на наукові праці

здобувача”, а суцільне та без змін перенесення раніше опублікованого тексту статей І.Святненка у дисертаційний текст. Наприклад, підрозділ 1.3.1 є копією статті “Ціннісна свідомість як реєстр панування і домінування в гендерних культурах: соціо-системологічний аспект” (Грані, 2016, №9), номер 163 Списку літератури; пункти підрозділу 1.3.2 послідовно скомпоновані зі статей 147 - §1.3.2.1, 155 - §1.3.2.2, 150 - §1.3.2.3; підрозділ 2.2 - це стаття номер 146 Списку літератури; підрозділ 3.1 - це фактично стаття 156 Списку літератури; підрозділ 3.2 із статті 145 Списку літератури; підрозділ 3.3 - 143 номер Списку літератури і так далі.

При тому тексти цих підрозділів, дослівно перенесені десятками сторінок із статей, своїм наповненням не оновилися відповідно до часу, що минув з року їх публікації. Понад те, переписані у дисертації статті не позначаються як суцільна пряма цитата - лапками та вказанням сторінок у первинному тексті - а подаються як вервечка непрямих посилань, тобто фактично після кожного абзацу в квадратних дужках вказується один і той же номер джерела і так десятки разів в кожному такому підрозділі, та навіть у такому разі цитування подані некоректно, бо щодо них нема змоги відокремити початкові межі. Таким чином, порушення правил цитування та оформлення посилань у тексті не поодинокі, вони є системними та стосуються цілих підрозділів.

Самі тексти, таким чином перенесені до дисертаційного тексту створені не в академічному жанрі, не відповідають статусу докторської дисертації із соціологічних наук як наукового дослідження, наприклад: “Ясними місячними ночами мавка набувала вигляду прекрасної дівчини, чатуючи біля берегу річки на самотніх молодих хлопців і намагаючись побачити в кожному з них Купала [146]. Вона своєю красою заманивала чергового хлопця у вир, а там, усвідомивши, що це зовсім не Купала і їй все одно не досягти його любові, вона в люті кидала його на розтерзання водяним духам або упирам. Потім дівчина довго горювала про скоєне і молила богів про прощення. Згідно легенди, Кострома дала початок роду мавок [146]” або “В слов'янському фольклорі матріархальна зоофілія є зафіксованою в багаточисельних казках про шлюби жінки зі змієм, ведмедем або вовком; в грецьких міфах відомим є мотив пошлюблення з биком. Аналогічні мотиви можна зустріти як у фольклорі індоевропейських, так і азійських етноспільнот [146]. І хоча стає зрозумілим, що нинішні прояви гендерної культури матріархату є доволі далекими від відкритого канібалізму, вони, все ж, замасковано реалізують себе через міфологічні уявлення буденності. Для України тематика поширення таких соціальних уявлень є релевантною міфології морально-інтелектуальних переваг сильного жіноцтва над слабким (слабкодухим), «неприспосованим до життя» чоловіцтвом [146]” (сс.162-163). Це дослівні фрагменти із публікації дисертанта - її номер 146 у списку літератури - “Візуальний символізм матріархально-кібелічних образів в міфологічних репрезентаціях гендерної культури”, вміщеної в науково-теоретичному та громадсько-політичному альманасі “Грані”, за ред. С. А. Квітки. 2016. № 5 (133), тож і за даним посиланням той самий спосіб викладу без жодного обґрунтування. Ця та інші публікації та зроблені на основі них розділи дисертації І.Святненка не містять обґрунтування отриманих результатів, чим порушують п.1 “Вимог до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук”.

Відсутність належного аналізу наукового доробку та наукової дискусії із заявленої теми. У дисертаційному дослідженні відсутній належний аналіз наукового доробку та наукова дискусія із заявленої теми, **роботі властиве епігонство та неоригінальність дисертаційного тексту.** Так, подана бібліографія наукових праць надзвичайно мала та не включає більшість класичних робіт з теми. Щодо тих з авторок, які все ж згадуються у списку літератури, то вони або присутні лише у списку літератури і на них відсутнє посилання в тексті (напр., О.Вілкова, Б.Фрідан, Е.Ярская-Смирнова - пп.32-36, 183, 196 списку літератури), або ж вони згадуються побіжно, списком імен, відсутній обґрунтований аналіз автора та аргументована наукова дискусія із наведенням цитат чи конкретних посилань на критиковані положення. Натомість автор вдається до перекручення ідей та змісту згадуваних праць, довільно поєднуючи та підмінюючи поняття, порушуючи формальну логіку та розуміння їх змісту, зокрема, теоретичного напрямку та системи владних відносин; біологічних та соціальних і психологічних відмінностей.

Напр.: “Польські та українські дослідники – М. Богачевська-Хом’як, Н. Власенко і Д. Віноградова, Т. Говорун, О. Кікінеджи, О. Кісь, Н. Чухим, Т. Марценюк, С. Оксамитна [21; 37; 44–50; 63; 72; 73; 74; 105; 113–114; 116; 190; 118; 119] – є суголосними в аналізі феміноцентричної компоненти гендерної культури України. Щоправда, дослідники не вирізняють для себе подібності українського фемінізму і матриархату і, тим паче, не відрефлексовують їх змішаність” (с.236) чи “Про специфіку категорії «гендер» і її евристичному потенціалі писали Д. Ваттімо, М. Дмитрієва, Р. Лакофф, Дж. Кегіл та С.Фрімен та ін., які наполягали на безумовності відмінностей жінок від чоловіків, тим самим зацентровуючись на існуванні відносної гомогенності всередині самих цих груп (себто, на інтерпретації фемінності і маскулінності як жорсткої дихотомії)” (с.42). Понад те, у наведених цитатах навіть національна належність дослідниць вказана неправильно, що вказує на малу, якщо не зовсім відсутню обізнаність Святненка із наведеною в тексті бібліографією. На це, зокрема, вказують і помилки в написанні імен (напр. Дж., а не С.Кегіл, Cahill S. E. Becoming Boys and Girls: ph.D. dissertation. Santa Barbara : Department of Sociology, University of California, 1982. 158 p. - п.209 списку літератури), бібліографічному описі (напр. - у монографія Сінтії Еллер 2000 року подана як 2001 року та, чомусь із діапазоном сторінок - п.227 списку літератури), посиланнях (напр., при згадці Маргарет Мід чомусь дається посилання на публікацію Оксани Кісь, а наведені далі прямі цитати Маргарет Мід взагалі лишаються без посилання).

Натомість Святненко І.В. активно залучає до докторської дисертації ненаукові джерела: дискримінаційний та антинауковий текст Новосьолова (Новоселов О. Жінщина. Учебник для мужчин. URL: <http://humans-ethology.com/#reader1> (дата звернення: 19.08.2020) - п.112 Списку літератури) активно згадується по всьому тексту (сс.34, 84, 211, 217, 252, 363, 371), або ж посилання на пости у соціальних мережах чи відеозаписи, які подаються не як матеріал для аналізу, а наукові джерела - пп. 136-137 списку літератури. Ці останні належать до авторства наукового консультанта - д.соц.н. Ю.Романенка, якого автор дисертаційного тексту згадує понад 80 разів (sic!).

Такі постійні посилання на Ю.Романенка повсякчас некритичні, без аналізу цитованих тез, їх науковості, обґрунтованості, доказової бази: “Ю. В. Романенко слушно зауважує в контексті вищенаведених міркувань з приводу того, що «образу Абсолюту як відображенню архетипу великої матері, згідно логіки рекурсії, відповідає латентний становий лад [...] при фактичному збереженні криміналітету національних меншин як домінантної соціальної групи» [194, с. 110]” (с.51), “Ю.В. Романенко [194, с. 210–212] справедливо вважає, що жінковладдя є приналежним до сфери смислоутворення і передбачає домінування хтонічно-хаотичної...” (с.157), “Українська культура, як слушно зауважує Ю. Романенко, є фаміліоцентричною та дітоцентричною. Чоловіки та жінки ставлять сім’ю та дітей, що називається, на сакральний п’єдестал”(с.221), “автор [Ю. Романенко] доводить,- із чим можна повністю погодитись,- що досвід організованого насильства партійних функціонерів, їх сервітаріату, радянської тоталітарної держави щодо пересічних «підданих» призвів до змішування в уявленнях правлячого класу власних гомосексуальних фантазій із деструктивними фантазіями” (с. 292); “Ю.В. Романенко справедливо вважає що право на ініціюючі прояви еротики і сексуальності – це право на реалізацію влади або ж на заборону такої реалізації” (с.293), “Ю.В. Романенко, на основі узагальнення досвіду багаторічної консультативної практики в сфері візуально-аналітичного діагностування клієнтів-чоловіків вважає, що матріархальний шлюб, в більшості випадків, є системою прихованого розкрадання чоловічих доходів жінками при створенні останніми фінансових «офшорів» (накопичень) [194, с. 225–229]” (с.147-148).

Навіть класичні соціологічні теорії, які постулюються методологічними засадами дослідження, у даній дисертаційній роботі фігурують не безпосередньо, а через їх “реінтерпретацію” Ю.Романенком: “1) структурним функціоналізмом і неофункціоналізмом Т. Парсонса та Н. Лумана, теорії яких визначають культуру як аксіосферне утворення, що є структурованим у вигляді складної ієрархії рівнів і елементів. Це ключове положення теорії структурного функціоналізму та неофункціоналізму набуло розвитку в дослідженнях Ю. Романенка, який презентував культуру, соціум, психіку та тіло/тілесність як ієрархічний тетракластер [...] 3) соціологізованим юнгіанством, яке є фундованим на побудові типологічних профілів колективної психіки спільноти, що розглядається як підпорядковано-узалежнена щодо культури та суспільства. Методологічною основою соціологізованого юнгіанства слугують праці К.-Г. Юнга, Дж. Хілмана, реінтерпретовані Ю. Романенком у контексті морфології етноспецифічних архетипів і корелятивних щодо них конфігурацій ментальних диспозицій етноспільнот” (с.27).

Хоча прізвище Ю.Романенка згадується не у всіх пунктах теоретико-методологічних засад, та опора на доробок наукового консультанта решти пунктів видна із характеру їх подання з використанням термінології Ю.Романенка («культура-соціум-психіка-тіло», “символічний метаболізм” тощо). Та й автор починає з того, що “Методологічною базою дослідження є структурний функціоналізм у його теоретичній (неофункціоналістській) версії – культурної та соціальної системології, ключові положення якої розроблено й викладено в працях Ю. Романенка, а первинну назву наукового напрямку – соціальна системологія – запропоновано Ю. Яковенком.”(с.27).

Постійне утвердження ідей Ю.Романенка на шкоду дослідницькій незалежності стосується всього докторського дисертаційного дослідження: “В аксіологічній парадигмі, крім П. Сорокіна, А. Кребера, О. Шпенглера, працюють також Т. Парсонс та Н. Луман, а з українських дослідників – Ю. Романенко та автор цієї праці” (с.38); “Водночас, маємо підстави вважати, що жінковладдя потребує і свого інституційного закріплення, і реалізується в Україні, зокрема, через матріархальну феодальну державу, яка експлуатує матріархат як інституцію політичного контролю. Саме цю думку доводить в своїй монографії Ю.В. Романенко [194]” (с.118), “Відаючи належне зазначеним дослідникам та враховуючи розглянуту в їх працях культурологічну, етнологічну, соціально-психологічну тематику, автор даного дослідження віддає перевагу інтегралістському підходу, який дозволив би синтезувати структурний функціоналізм, структуралізм та символічний інтеракціонізм. Саме такий синтез дозволяє зробити започаткована в працях Ю. Романенка візуальна аналітика та соціологія візуального символізму, яка спирається на культуро- та соціосистемологічний підхід [156]. Ю. Романенко розглядає системну модель «культура-соціум-психіка-тіло», спираючись на яку ми спробуємо розглянути українську гендерну культуру. За переконанням автора, культура складається з чотирьох субрегістрів: «культура в культурі», «соціум в культурі», «психіка в культурі» та «тіло в культурі» [140, с. 19–22]. Ми, відповідно, також розглянемо ці складники детальним чином” (с.175-176).

Таке надчасте компліментарне згадування, переказування, посилення на наукового консультанта свідчило би про епігонство, якби не загалом мала оригінальність представленого дисертаційного дослідження на користь текстів Романенка. Часто це явний переказ текстів наукового консультанта, аж складається враження, що не автор дисертації в ній “веде мову”: “Ю.В. Романенко у зв’язку із зазначеним веде мову про матріархальний проміскуїтет, який в Україні відбувається на засадах політично-насадженого з боку етнічних меншин матріархату”(с.151-152); “Гендерний аттрактор української гендерної культури пов’язаний із засадничим архетипом, яким є архетип Великої матері. Ю.Романенко веде мову про те, що такий тип аттрактору визначає матернолатричний та геніколатричний тип релігійності при наявних елементах християнського ритуалізму” (с.176); “Гендерний світогляд в українській гендерній культурі можна розглядати як феміноцентризм. Ю.В. Романенко веде мову про феміноцентризм і матерналізм як характеристики гендерного світогляду, які сприяють формуванню матріархального расизму і сексизму як дискримінаційної щодо чоловіцтва гендерної ідеології [140]” (с.179); “Частково звертає увагу на проблему андроцидарності української культури Ю. Романенко, який констатує використання матріархату як інструменту панування квазіетнічних контреліт та веде мову про деелітизацію української соціальності і перетворення її на соціальний агрегат як наслідок браку маскуліnnих цінностей та культивування матріархального сексизму [194]” (с.184); “На це вказує в своїх дослідженнях Ю. Романенко [139; 140], який веде мову про нарцисичну мегаломанію українських жінок, що впливає з геніколатричної моралі містично-язичницького походження” (с.251); “Ю.В. Романенко веде мову про приховане майнове та фінансове шахрайство/розкрадання коштів чоловіків з боку

жінок як один з поведінкових патернів *сімейної мікрокорупції* та домашньої кримінальної проституції” (с.304)

Із цих цитат також видно, що основні тези, які виносяться на захист І.Святненком, по суті є ідеями Ю.Романенка. Така відсутність ґрунтовного аналізу наукових праць та дискусій з теми захищеної дисертації зумовлює і те, що **наукова новизна та основні результати дисертаційного дослідження співвідносяться не зі станом наукової розробки проблематики гендерної культури в Україні та за кордоном, а винятково із ідеями наукового консультанта Ю.Романенка та дисертаціями, захищеними під його керівництвом** (Г. Бондар, В. Крячка, О. Пархоменка, Ю. Розі), а також псевдонаукового посібника О.Новосьолова “Женщина. Учебник для мужчин”.

Так у пунктах новизни І.Святненко по чергово покликається на вказаних осіб, а у прикінцевому пункті новизни вони наведені усі: “пояснення андроцидарних особливостей української гендерної культури в аспекті визначення понять соціокультурної кастрації та андроциду в гендерній культурі України у зв’язку з розвитком ключових ідей з дисертаційних і монографічних досліджень Г. Бондар, В. Крячка, О. Пархоменка, Ю. Розі, Ю. Романенка, в яких проблема матріархального расизму й сексизму, андроцидарних практик є артикульованою доволі фрагментарно, зокрема в контексті згадування окремих диспозицій українського менталітету та ідентичності українства, фемінних й емоційних складниках українського менталітету як дисфункційних щодо соціальності (В. Крячко); висвітлення окремих складників матріархального сексизму та патріархального сексизму й висновків щодо гендерної нерівності в Україні, яка зумовлена особливостями релігійної моралі та ідеології жіночої надцінності (Г. Бондар); зацентровування уваги на диспропорції демографічної статистики й істотних розривів у тривалості життя чоловіків і жінок, загальній поширеності органічних хвороб та високій оказіональній смертності серед чоловічої популяції, яка, високоюмовірно, пов’язана з унормованим аутосуїцидом (Ю. Розя); припустимості судової гендерно-агональної риторики щодо чоловіків у сімейному процесі в Україні та їх моральної стигматизації (О. Пархоменко); андроцидарності української культури в аспекті використання матріархату як інструменту панування квазіетнічних контреліт та деелітизації української соціальності, перетворення її на соціальний агрегат як наслідок браку маскулінних цінностей і культивування матріархального сексизму (Ю. Романенко); деградаційності фемінізму та матріархальних практик для еволюції людства, розглядаючи останні в соціоетологічному контексті (О. Новосьолов). Подальший розвиток відповідних положень реалізовано шляхом висунення ідеї про андроцидарність гендерної культури в Україні як її атрибуту, в якому є скомпенсованими брак раціональності та зрощеність системи влади із суб’єктами екстериторіального впливу, а також інвертовані гендерні уявлення про маскулінність” (с.7-8 автореферату).

Саме ця автура значно частіше, ніж класичні та сучасні соціологічні, психологічні та філософські праці з гендерної проблематики згадується у дисертації - по 12-15 разів. Кандидатська дисертація О.Пархоменка фігурує дещо менше, оскільки була захищена рік тому і не увійшла до статей, з яких власне і скомпонований дисертаційний текст І.Святненка, наприклад, у новизні маємо пункт (с.7 автореферату),

який наводиться у тексті дисертації дослівно (с. 183), розбіжність лише у згадці О.Пархоменка, оскільки публікація, яка повністю скопійована як підрозділ 3.2, вийшла у 2016 році (пункт 145 Списку літератури). Ці кандидатські дисертації були в різні роки захищені в спеціалізованій вченій раді Класичного приватного університету м.Запоріжжя під керівництвом Ю.Романенка та мають ті ж проблеми з науковоподібною проблематикою, лексикою та висновками.

Варто зауважити, що в авторефераті дисертації мета дослідження формулюється як “здійснення соціологічної теоретико-методологічної концептуалізації гендерної культури як смислотворчої тотальності” (с.2 автореферату), але завдання (с.3 автореферату) та отримані результати - пункти “новизни” (с.5-6 автореферату) не містять жодного слова про патріархат, все у новизні та результатах присвячено матріархату, тож робота не досягає поставленої мети щодо заявленої “смислотворчої тотальності”.

Зате характерне системне та наскрізне - як для автореферату, так і для дисертації - використання науковоподібних слів, які видаються автором за наукову термінологію, та нерідко чергуються з розмовною, вульгаризованою лексикою (інвективи, обценні вирази): “політичний гомосексуалізм”, “матернолатрія й геніколатрія”, “гендерна дресура”, “сценарій матріархальної альфонсіади”, “поглиблення матріархальної кастрації”, “афективного тероризування”, “ідеологія матріархального расизму”, “культурна кастрація”, “андроцидарність української культури”, “маскуліноморф та маскуліноід”, “скотомізація чоловіків”, “теорії клептократичного неофеодалізму в Україні”, “агресивне розгвинчування жінок”, “індукування прогресуючого деградансу в психіці”, “чоловіча дефектність”, “судова гендерно-агональна риторика щодо чоловіків” тощо. Кількісно різні варіації наукоподібних виразів із матріархатом зустрічаються у тексті найчастотніше - 485 разів, в т.ч.: “матріархатний расизм” - 73 рази, “матріархатна андроцитарність” - 41, “матріархатна дресура” - 18, геніколатричність - 13 тощо. Водночас, як вже доведено на основі фахового наукового аналізу релевантних джерел (археологічних, антропологічних, культурологічних, історичних чи етнографічних даних) в історії людства ніколи не існувало жодного матріархального суспільства, про що свідчать праці S.Goldberg, J.Bamberger, R.Brown, C.Eller, J.Marks та інших науковиць і науковців.

Автор доволіно вживає усі ці химерні науковоподібні словотвори та словосполучення, зміст яких він, схоже, й сам не зовсім розуміє, нанизуючи їх у тези без будь-якої логіки чи послідовності, не опікуючись визначеннями чи співвіднесенням із науковими концепціями, напр., “Поіменовування чоловіків «козлами» також має свої витоки в стародавньому ритуалі принесення козла в жертву під час травневого шабашу відьом, який відображає глибоку соціопатичність матріархально- орієнтованої жіночої психіки в поєднанні із уявленням про власну безкарність і всемогутність, схильність до поринання в безсвідоме і реалізацію збочених фантазій [146]” (с. 162), або “Всебічна деагресивізація сексуальної поведінки стає можливою через всебічну дресуру та заміну сексуальної агресії різноманітними сурогатами, зокрема – романтично-пригодницькими відносинами, еротоманією, шопінгом, алкоголізацією, непродуктивною буліфагією тощо. Маскуліноморфи та маскуліноїди позбавляються

права на самостійний побутовий дискурс, гендерна тематика якого підлягає всебічному відформатовуванню з боку феміноморфів та феміноїдів [144; 159; 160]” (с.212), або “З іншого боку, відбувається агресивне розгвинчування жінок, які отримують карт-бланш на реалізацію агресії в більшості доступних форм. Такі регулярні тренування в агресії (починаючи від фізичного насильства над чоловіками в дошкільних та шкільних дитячих закладах і закінчуючи судово- процесуальним насильством у вигляді «узаконеного» рейдерства над чоловіком – відбирання майна, дитини і т.п.) уможлиблюють гендерне позиціонування жінок як квазімаскуліноморфів (квазімаскуліноїдів) і уімовірнюють відповідні гендерні перверсії [162]” (с.213) - всі наведені в цих цитатах посилання - це посилання на публікації І.Святненка, які вказані в авторефераті як такі, що представляють результати дисертаційного дослідження.

Змістовно таке слововживання супроводжується порушенням логіки умовиводів та підміною понять, неприхованим маніпулюванням тезами інших учених: “За влучним виразом Ф. Ніцше, людина є істотою, що здатна до оцінювання («визначення того, що є цінним»- нім.). Вказане твердження є справедливим і відносно гендерної культури, в якій ціннісна свідомість стає джерелом панування тієї чи іншої статі” (с.68-69) або “Вочевидь, у зазначених авторів есенціалістські аргументи обслуговують політичні цілі, що посилюється зміщенням у бік конструктивізму деполітизованих феміністських теорій” (с.42).

Інший приклад голослівності тез і порушення логіки умовиводів у причинно-наслідкових судженнях наведемо з іншого розділу, де із твердження про криміналізацію в УРСР мужолозтва І.Святненко робить висновок, бо вказані у цитаті посилання знову ж на свої статті, що чоловічу тілесність контролюють жінки: “З ідеології і моралі заборон щодо публічної чоловічої гомоеротики впливає ряд наслідків [154; 308]: 1) жінки мають право вільно розпоряджатися власною тілесністю, в той час як чоловіки мають робити це із схвалення жінок; 2) жінкам належать гендерні привілеї визначати оцінку нормального і паталогічного в проявах чоловічої тілесності. З іншого боку, чоловікам соціальна мораль відмовляє у винесенні аналогічних суджень...” і т.д. (с. 285).

Текст рясніє надзвичайно частим застосуванням псевдотермінології у вигляді психологізованої лексики із некоректним використанням окремих психологічних лексем задля створення ілюзії науковості: “соціопатична кризовість”, “стійка суїцидальна депресія”, “едипів трикутник”, однак у психології такі поняття не використовуються, є “соціопатична особистість”, “депресія і суїцидальна поведінка”, “едипів комплекс” тощо.

У дисертації повсякчас використовуються необґрунтовані твердження, без доведення з опорою на теоретичний аналіз, аналіз даних чи документів. Так, хибність основного засновку щодо існування в Україні матріархату виходить і з ефемерності та ненауковості центрального поняття - матріархату, про що вже згадувалося вище. Голослівна критика всього суспільного ладу проявляється навіть у твердженнях, які легко перевірити та підкріпити статистичними даними чи документами. Так, описуючи “андроцид” на сторінці 335 дисертації, І.Святненко стверджує, що до його складових належить г) гендерно-дискримінаційне сімейне законодавство, яке закріплює фактичне безправ'я чоловіків в більшості сімейних

обставин [...] В Україні йдеться, зокрема, про Сімейний кодекс, який в більшості юридичних норм містить гендерні асиметрії, які, зокрема, стосуються:

1) розподілу майна, нажитого в результаті сумісного життя подружжя, на користь жінок та дітей (безвідносно до реальної участі жінок в формуванні активів родини); - *Цей висновок не ґрунтується на аналізі згаданого Сімейного кодексу України, відсутні посилання на його статті чи інші документи чинного законодавства, він суперечить чинному Сімейному кодексу України, Глава 8, стаття 70.*

2) аліментних асиметрій, які полягають у повній відсутності випадків призначення аліментної допомоги чоловікам і в яких платниками аліментів щодо чоловіків виступали б жінки; - *Знову таки твердження голослівне, без жодних посилань на дані чи реєстри неплатників аліментів, чи статистику судових рішень про стягнення аліментів. Водночас навіть Єдиний реєстр боржників (<https://erb.minjust.gov.ua/#/search-debtors>) у частині “Заборгованість по аліментах” спростовує авторську тезу, адже в ньому значаться і жінки.*

3) усунення чоловіків від спілкування з дітьми в результаті розлучення, 90%-ве залишення дітей із жінками, можливості створення жінками обмежень в спілкуванні чоловіків із дітьми; - *Ця авторська теза також не підкріплена аналізом та посиланнями на Сімейний кодекс України та суперечить йому: Глава 13, стаття 141 Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини, статті 151-171.*

“з) дефіцитарність медичного обслуговування, орієнтованого на чоловіків; відсутність андрологічного огляду та лікування (попри поширеність та здешевленість гінекологічного огляду та лікування)” (с.336) - *Ця авторська теза не підкріплена аналізом та посиланнями на законодавство, статистичні чи інші дані та суперечить Закону України “Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення”, статті 5 (“а) надання рівних державних гарантій для реалізації пацієнтами права на охорону здоров'я незалежно від віку, раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, зареєстрованого місця проживання, за ознакою мови або іншими ознаками”), а також статті 9, 10. (курсив наш - авторки висновку)*

Отже, дисертація порушує пункт 9. “Порядку присудження наукових ступенів”, відповідно до якого “Підготовлена до захисту дисертація повинна містити висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні або експериментальні результати, наукові положення, а також характеризуватися єдністю змісту і свідчити про особистий внесок здобувача в науку” та п.10, відповідно до якого докторська дисертація “повинна містити наукові положення та науково обґрунтовані результати у певній галузі науки, що розв'язують важливу наукову або науково-прикладну проблему і щодо яких здобувач є суб'єктом авторського права”.

3. Емпірична база дисертаційного докторського дослідження та методика проведення соціологічного дослідження не відповідають вимогам якісного соціологічного дослідження

“Емпіричну базу дисертації становлять результати авторських емпіричних досліджень, отримані шляхом опитувань 600 респондентів” (с.4 автореферату). Автор

не включає більше жодних соціологічних чи статистичних даних, інших джерел до емпіричної бази докторської(!) дисертації, висновки якої він поширює на все українське суспільство.

Не наведено жодних даних про спосіб формування вибіркової сукупності (с. 278 дисертації). Зазначено, що вибірка сукупність авторського дослідження складається з 600 респондентів, опитаних в містах Києві, Дніпрі, Івано-Франківську (кількість респондентів в кожній з підгруп складає 200 осіб, з них: чоловіків – 270 осіб, жінок – 330 осіб, а вибірка є стратифікованою за п'ятьма ознаками: стать, вік, етнічна ідентичність, гендерна ідентичність, регіональна ідентичність. Викликає сумнів стратифікація вибірки за критерієм гендерної ідентичності (!) на такі підгрупи як “фемінні”, “маскулінні”, “змішані”, “інвертні” та “первертні”: підстав для такої стратифікації не наведено. Не наведено також пояснень щодо стратифікації за критерієм “регіональна ідентичність”.

“Золотим стандартом” інтерпретації нерепрезентативних соціологічних досліджень є поширення результатів опитування виключно на опитаних. Втім, дисертант робить висновки про стан гендерної культури в Україні на основі обмеженої кількості опитаних, без жодної деталізації способу формування вибіркової сукупності, яка за наявним описом не є репрезентативною ані для України, ані для означених трьох міст.

Порушено низку вимог до формулювання питань в анкеті, а саме лаконічності, обґрунтованості та однозначності. Наприклад: “З наведених нижче варіантів відповідей оберіть той, який є для Вас прийнятним. Уточнення. Для відповіді на запитання згадайте себе, коли Ви були дитиною. Якщо цей досвід не пригадується, уявіть себе на місці дитини і дайте відповіді так, ніби Ви опинились в дитинстві”; “Яким чином Ви б поводити себе в період часу, який передував укладенню офіційного шлюбу з занадто ініціативним/ініціативною (активним, наполегливим/активною, наполегливою) сексуальним партнером/партнеркою? Оберіть один з варіантів відповіді. Примітка. Йдеться про всіх чоловіків та жінок, безвідносно до сімейного стану, та ту поведінку, яку людина могла б уявити як найбільш прийнятну для себе в період дошлюбних відносин” (с. 429).

Порушено вимогу щодо нейтральності формулювання питань. Питання опитувальників сформульовано тенденційно та маніпулятивно, вони містять підказку щодо відповіді та віддзеркалюють авторську гіпотезу. Частина питань опитувальників автор конструює просто у вигляді власних “гіпотез”, з якими пропонується погодитися чи не погодитися респондентам, тобто не здійснено теоретичну та емпіричну операціоналізацію понять, що є грубим порушенням методології. Наприклад, 12. “Визначте, чи погоджуєтесь Ви із наявністю в українському суспільстві наступних проблемних явищ;: 12.1. розгвинчування андрофобії в ЗМІ (демонізації чоловіків та чоловічих цінностей (Male-bashing), поширення багаточисельних ток-шоу, проблемно-орієнтованих передач, які є спрямованими на зацентровування негативного ставлення до аморальності чоловіків, всіляке розгвинчування тем чоловічої зради, неналежного ставлення до дітей, сумнівності моральної репутації, кримінальних та інших подібних схильностей чоловіцтва тощо) 12.2. виправдання насильства щодо чоловіків шляхом популяризації

наукових знань з практичної психології, правознавства; просвітницької діяльності у сфері приборкування непокірних чоловіків. 12.3. заохочення побутового пияцтва серед чоловіків в поєднанні утримування від споживання алкоголю та надспоживання міцних алкогольних напоїв (заохочення так званого «святкового алкоголізму»).

Окремі питання сформульовано вкрай недбало та примітивно як для наукової праці, а, тим більше, для кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних (!) наук. Наприклад: “Визначте, яка модель відносин найбільше влаштувала б Вас щодо чоловіків та жінок (Оберіть лише один з варіантів відповіді). 2.1. Чоловік є вищим за жінку 2.2. Жінка є вищою за чоловіка 2.3. Чоловік і жінка є рівними; “18. Прорангуйте запропоновані нижче групи осіб так, щоб на першому (найвищому) місці виявилася група, потреби та інтереси якої є найважливішими, далі – менш важливими і т.д. Для групи із найвищим місцем визначте ранг, який дорівнює 5, для групи із найнижчим місцем – ранг, який дорівнює 1. 18.1. Гетеросексуальні чоловіки; 18.2. Гетеросексуальні жінки; 18.3. Діти; 18.4. Геї; 18.5. Лесбійки; 18.5. Бісексуали” (с. 430).

Методологія та безпосередньо емпіричне дослідження патологізує та стигматизує окремі групи, питання є тенденційними та упередженими відносно них, маніпулятивними за змістом та порушують принцип нейтральності формулювання: “Визначте Ваше ставлення до представників міноритарних гендерних груп (геїв, бісексуалів, лесбійок, повій)” (с. 421).

Порушено вимоги до формулювання віяла відповідей. Пункти варіантів відповідей на окремі питання містять декілька тверджень, що може, з одного боку, дезорієнтувати респондента, з іншого, хибно інтерпретувати відповіді та маніпулювати результатами. Переважна більшість питань щодо згоди/незгоди з гендерними стереотипами передбачає дихотомічну шкалу “так”-“ні”, що порушує базові принципи конструювання шкал опитувальника, які вимірюють спектр оціночних думок.

У розділі 4, що представляє начебто результати авторського емпіричного дослідження, знову таки неодноразово цитуються роботи Ю. Романенка, які мають псевдонауковий характер, з посиланням на використання сумнівних методів збору інформації (наприклад, “інтерв'ю на вечірці”, с. 288). Або ж: “в серії соціальних спостережень та експериментів Ю.В. Романенко доводить, що в організації відповідних життєвих просторів та середовищ для жінок є наявними ознаки гендерного расизму (!) та недобросовісної (sic!) гендерної сегрегації щодо чоловіків (чи може бути “добросовісна” сегрегація?). Йдеться, зокрема: а) про широту асортиментів у відділах чоловічого та жіночого одягу в торговельних закладах. Широта, різноманіття стилів та фасонів, колористики одягу в відділах чоловічого одягу у порівнянні з аналогічними відділами жіночого одягу є більшими на користь жіночих відділів; б) про мораль вибіркового харчування, якій віддається перевага серед жінок, та мораль змішаного (міксованого) харчування, яка нав'язується жінками щодо чоловіків. Самі жінки виправдовують вибіркоче харчування різними причинами, ухиляючись від нього під приводом поганого самопочуття, рекомендацій лікаря, підтримання необхідної ваги” (с.286-287). “Ю.В. Романенко вважає, що гомофобію радянської людини можна зрозуміти в контексті прищепленої моделі репресивної сублімації і сексуалізації

насильницької поведінки з боку представників правлячого класу (партноменклатури)” (с.292).

4. Порухення етичних стандартів

Відповідно до Кодексу професійної етики соціолога, затвердженого Соціологічною асоціацією України, “Соціологи зобов’язані поважати права, гідність та індивідуальність кожної людини. У своїй професійній діяльності вони зобов’язані уникати упередження, будь-яких форм нетолерантності й дискримінації стосовно статі; віку; етнічної належності; раси; національного походження; мови; релігії; недієздатності; стану здоров’я; сімейного стану кожної людини”.

У роботі І. Святненка наскрізно відтворюється мізогінна, упереджена і ворожа відносно жінок риторика, яка замаскована під науковоподібну термінологію, дослідницькі гіпотези та висновки.

Текст дисертації містить також прояви ксенофобії, наприклад у таких тезах: “матріархальний проміскуїтет, який в Україні відбувається на засадах політично-насадженого з боку етнічних меншин матріархату” (с.152); “при фактичному збереженні криміналітету національних меншин як домінантної соціальної групи” (с.51) тощо.

Деякі визначення, що подаються автором як вагомий науковий доробок, є гомофобними: “Інвертний гендер – тип гендерної ідентичності, який відображає відповідні філії (потяги) та відносини влади/володіння щодо об’єктів, які не відповідають стандартам гетеросексуальності. Йдеться про гомосексуальні, лесбійські, бісексуальні, ефебофільні, педофільні, геронтофільні та ін. гендерні меншини” (с. 343).

Отже, у дисертаційній роботі Івана Святненка виявлено такі порушення:

- порушено вимоги до публікації результатів дисертаційного дослідження;
- порушено вимоги до оформлення посилань в основному тексті дисертації;
- виявлено ознаки псевдонауки, системного та наскрізного використання бездоказових тверджень у тексті дисертації та формулюванні наукової новизни;
- наукова новизна та основні результати дисертаційного дослідження, сформульовані автором, співвідносяться не зі станом наукової розробки проблематики гендерної культури в Україні та за кордоном, а винятково із ідеями наукового консультанта Ю.Романенка та дисертаціями, захищеними під його керівництвом (Г. Бондар, В. Крячка, О. Пархоменка, Ю. Розі), а також псевдонаукового посібника О.Новосьолова;
- системне та наскрізне використання науковоподібних слів, які видаються автором за наукову термінологію;
- порушення вимог до оприлюднення результатів соціологічних досліджень, грубі помилки в реалізації емпіричного дослідження та конструкції запитань опитувальників, що призвели до отримання хибних результатів;
- порушення етичних стандартів професійної діяльності соціолога.

Також були виявлені такі порушення формальних вимог: 1) невідповідність дисертації пп. 9, 10 “Порядку присудження наукових ступенів”, ухваленого постановою № 567 КМУ від 24.07.2013 (зі змінами), 2) порушення вимог до публікації

результатів дослідження (Наказ МОН “Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук” № 1220); 3) порушення вимог до оформлення посилань у тексті дисертації (наказ МОН № 40 від 12.01.2017) та 4) академічну недобросовісність у відгуках офіційних опонентів (див. Додатки 2 та 3);

Зважаючи на викладене вище, висновок незалежної експертизи є **негативний**: І.Святненко не заслуговує на присудження наукового ступеня доктора соціологічних наук.

докторка соціологічних наук, доцентка,
професорка кафедри теорії та історії
соціології, факультет соціології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Л.В. Малес

докторка соціологічних наук, доцентка,
доцентка факультету соціології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

О.О. Стрельник

наукова консультантка ГО "Бюро
гендерних стратегій та бюджетування"
докторка історичних наук
провідна наукова співробітниця
в.о. завідувача відділом соціальної
антропології

О.Р. Кісь

Інституту народознавства НАН України
канд.соціол.наук, доцентка,
доцентка кафедри соціальних структур
та

С.С. Бабенко

соціальних відносин, керівниця (гарант)
магістерської освітньої програми
“Гендерні студії” факультету соціології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Т.Г. Червінська

канд.соціол.наук, доцентка,
доцентка кафедри теорії та історії
соціології
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

АНАЛІЗ ВІДГУКІВ ОФІЦІЙНИХ ОПОНЕНТІВ

Відгук ГОРОШКО О.І. д.с.н., проф.

Текст відгуку офіційного опонента на с.1-8 повністю скопійований дослівно з тексту автореферату (див. таблицю порівняння текстів відгуку та автореферату в додатку 2), і тільки зауваження на с. 9-11 можна віднести до тексту авторства Горошко О.І. Ці зауваження представляють собою три уточнюючі питання щодо необхідності прояснення тез автора, які констатовано без опертя на доказову базу, одне з яких стосується пункту новизни роботи (с.9), інше - результатів та висновків-рекомендацій(с.10), а третє ставить питання щодо недостатньої обґрунтованості авторської екстраполяції емпіричних результатів (с.10). Принциповим, на наш погляд, є зауваження щодо того, що 18 з 21 публікацій зроблено автором в одному виданні та відсутністю публікацій у виданнях категорії А та індексованих у наукометричних базах Scopus Web of Science (с.11). Це є принциповим порушенням вимог до оприлюднення результатів дослідження на здобуття ступеня доктора наук, проте опонентка робить протилежний висновок, із посиланням на пп. 9, 10, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів» ухваленого Кабінетом Міністрів України №567 від 2013 року (зі змінами), де ці вимоги зазначені (с.11-12)

Таким чином, Відгук офіційної опонентки на дисертацію Святненка І.О. на здобуття наукового ступеня доктора соціологічних наук за спеціальністю 22.00.01 – теорія та історія соціології «Соціо-системологічна рефлексія соціології гендерної культури в Україні» д.с.н., проф. Горошко Олени Ігорівни не є експертним аналізом даного дисертаційного дослідження, містить суттєві порушення академічної доброчесності і по суті є плагіатом - копіяцією 70% тексту відгуку з автореферату дисертації, а висловлені зауваження вступають у протиріччя із загальним висновком щодо відповідності роботи вимогам “Порядку присудження наукових ступенів” ухваленого Кабінетом Міністрів України №567 від 2013 року (зі змінами).

Відгук **СОБОЛЄВОЇ Н.І., д.с.н.**

відсоток дослівного тексту автореферату І.О.Святненка замість його аналізу складає у відгуку приблизно 60%, решта - це здебільшого описовий парафраз, або загальні твердження щодо високої якості роботи, без належного їх обґрунтування. Зауваження опонентки до дисертації, які містяться на с.6-7 відгуку стосуються недостатньої обґрунтованості деяких положень, посилання автора на себе в якості доказу своїх же положень, в позитивних формулюваннях описано наявність посилання на таблиці спряженості без аналізу змісту та доказовості тверджень і положень дисертації (див. додаток 2 - порівняльну таблицю).

Відгук *МІХАЙЛОВОЇ К.Г., д.с.н.*

Цей відгук базується на некритичному цитуванні положень дисертації, і ключова проблема полягає в визначенні антинаукових тверджень як ґрунтовних. Напр, с.6 відгуку:

спілкування» (с. 128). «Матріархат часто є фундованим не стільки на гендерному поділі політичної влади, скільки на соціокультурних і космологічних порядках» (с. 132) тощо. Розгляд такого ракурсу при дослідженні гендерних культур вбачається доцільним, бо дозволяє створити фундамент для розкриття певного типу гендерних культур, що стає основою для подальших теоретичних та емпіричних пошуків дисертанта.

Це контраверсійне положення, бо включає твердження наявності “космологічного порядку” в структурації соціальних відносин та культури (антинаукове твердження). або(там же с.6):

Автор дисертації створює міцний теоретичний фундамент дослідження матріархальних гендерних культур та здійснює теоретичне та соціально-практичне розмежування суміжних понять матріархального суспільства та матріархального типу культурної системи. Йдеться про такі атрибути матріархату, як матрилінійність, матрилокальність та матрифокальність (с. 146 і далі).

Опонентка оперує у відгуку псевдонауковими словами “матрилінійність, матрилокальність та матрифокальність”, що не відносяться до понятійно-категоріального апарату соціологічної науки, тож не можуть стати “міцним теоретичним фундаментом” дослідження.

Привертає увагу також некритичне повторення необґрунтованих тез автора щодо того, що типова українська родина є матріархальною, хоча “ілюстративні емпіричні маркери” не можуть слугувати самоочевидним “підтвердженням теоретичних побудов”, а свідчать про помилку автореферентності:

Третій акцент у наукових розмірковуваннях другого розділу – ілюстративні емпіричні маркери матріархальності українського суспільства. В цьому ракурсі автор дисертації використовує спробу емпіричного підтвердження теоретичних побудов та робить висновки про те, що в матріархальній родині, до якої належить типова українська родина, жінці належать дистрибуторські повноваження щодо чоловічих фінансів. «Таким чином, дистрибуція фінансів та активів типової української родини вибудовується на основі використання чоловічих доходів та активів при майже повній недоторканості жіночої частини власності та грошей. Жінка здійснює перерозподіл чоловічої частини бюджету на спільні потреби родини, приховуючи власні доходи від витрат та оффшоризуючи значну частину їх у вигляді тіньових накопичень» (с. 150).

Необгрунтоване антинаукове словотворення, за допомогою якого відбувається підміна понятійного апарату соціології гендеру, вбачається опонентці тим, що “прикрашає роботу”:

199). Зазначимо, що такий аналіз здійснюється автором у тому числі через введення та/або теоретичну розробку новітнього категоріального апарату, що прикрашає роботу. Наприклад, автор веде мову про «квазімаскулінність (себто, зіпсована, інвертована, розщеплена, збочена маскулінність) жінок» (с. 204), культурно-зумовлену трансгендерність (с. 205), форматування міжчоловічих комунікацій (с. 208), гендерну репресію (с. 210), мізандричні міфи (с. 187), субмісивність чоловіків (с. 212), гендерне розщеплення свідомості (с. 212), лінгвістичне насильство (с. 258) тощо.

А замість аналізу якості проведених емпіричних розвідок, тенденційності у формулюваннях інструментарію з несиметричними та навіювальними варіантами відповідей, непередставленості коректного опису формування вибірки та її (не)репрезентативності і, водночас, узагальнюючих висновків на основі банального представлення одно\двовимірних розподілів, опонентка обмежується простим цитуванням представлених в дисертації тверджень та розподілів відповідей на запитання.

Зазначимо лише деякі з його результатів, які, на наш погляд, є фундуючими через відображення ціннісної свідомості. Так, «від 63% до 85% респондентів поділяють гендерно-расистські стереотипи, які є похідними від геніколатричної та матернолатричної соціальної моралі» (с. 310). Важливими, на нашу думку, є також виявлені емпіричні закономірності, серед яких те, що «чоловіча ієрархія цінностей є зсунутою (за значущістю відповідних груп цінностей) до вітально-біологічного, професійно-трудоного та кар'єрного блоків, та цінностей соціального престижу» (с. 314); що «жінки, у порівнянні із чоловіками, визначають ціннісний ранг кар'єри та професійної діяльності як вищий (рангове відхилення між чоловічою та жіночою частинами вибірки складає відповідно 0,9), що говорить про кар'єроорієнтованість жінок, переважання в їх вибірці векторів творчої самоактуалізації та свободи та схильностей до примноження інтелектуального капіталу у порівнянні із чоловіками» (с. 314) тощо.

(Михайльова, с.9)

Незважаючи на те, що відгук містить ґрунтовні зауваження по суті (с.17-19 відгуку), згруповані в чотири типи, зокрема, до недостатньої обґрунтованості тверджень та питань до емпіричної частини, наприклад, щодо того, що пошукувач ступеня доктора соціологічних наук не розрізняє співставлення двомірних розподілів та інтерпретацію, недостатньої емпіричної обґрунтованості тверджень та висновків, - загальний висновок опонентки є позитивним.

Здійснений аналіз відгуків офіційних опоненток, докторок соціологічних наук Горошко О.І., Соболевої Н.І., Михайльової К.Г. дає підстави для висновку щодо академічної недоброчесності та невідповідності представлених текстів вимогам щодо Відгуку офіційного опонента п.3.8 Положення про спеціалізовану вчену раду (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту N 270 ([z0466-12](#)) від 12.03.2012)

Порівняльний аналіз відгуків офіційних опонентів та автореферату І.Святненка

Відгук Горошко О.І. (повний текст с.1-8 відгуку)	Автореферат Святненка
С.1 Як зазначає автор у вступі до дисертаційного дослідження, українське суспільство має свою гендерну культуру, побудовану на особливих відносинах мікровлади та мікроу залежності. Ядро цієї гендерної культури утворює феміноцентризм, який в релігії розкривається як фемінолатрія та матернолатрія, в філософії - як кардіоцентризм та афектоцентризм, в ідеології - як прихований матриархальний расизм, в соціальній моралі - як матерналізм та матріотизм (матріархальний фаміліаризм). Всі перераховані складники є елементами як культурної системи загалом, так і гендерної культури зокрема. Дослідження гендерної культури здійснюється в соціології гендеру та соціології гендерної культури як суброзділі соціології гендеру. При цьому як дослідження соціології гендеру, так і соціології гендерної культури як теорій середнього рівня потребує відповідної теоретико- методологічної надбудови, яка утворює знання найвищого рівня узагальненості.	С.1 Українське суспільство має свою гендерну культуру, побудовану на особливих відносинах мікровлади та мікроу залежності. Ядро цієї гендерної культури утворює феміноцентризм, який у релігії розкривається як фемінолатрія та матернолатрія, у філософії – як кардіоцентризм та афектоцентризм, в ідеології – як прихований матриархальний расизм, у соціальній моралі – як матерналізм і матріотизм (матріархальний фаміліаризм). Усі перелічені складники є елементами як культурної системи загалом, так і гендерної культури зокрема. При цьому дослідження гендерної культури в межах соціології гендеру й соціології гендерної культури як теорій середнього рівня потребують відповідного теоретико-методологічного обґрунтування, концептуальної надбудови, яка утворює знання найвищого рівня узагальненості.
С.2 Наголошуючи на тому, що в дослідженні йдеться про певні теоретичні парадокси, які окреслюють суперечливість її засадничих ознак в культурній та соціальній системології, а саме: 1) теоретичну невизначеність центратору гендерної культури України та пов'язаних із ним місій та ідентичностей ключових гендерних груп; 2) недостатню визначеність гендерного світогляду (його філософських, ідеологічних, морально-соціальних складників), спрямованостей та ціннісних ієрархій; 3) проблематичність побудови моделі статусно-рольових ієрархій	С. 1 Насамперед, йдеться про певні теоретичні невизначеності, які окреслюють суперечливість її засадничих ознак у культурній та соціальній системології, а саме: 1) теоретичну невизначеність центратора гендерної культури України й пов'язаних із ним місій та ідентичностей ключових гендерних груп; 2) недостатню визначеність гендерного світогляду (його філософських, ідеологічних, морально-соціальних складників), спрямованостей і ціннісних ієрархій; 3) проблематичність побудови моделі статусно-

ключових статевих та гендерних груп як предметів досліджень в соціології гендерної культури; 4) теоретичну невизначеність особливостей гендерного характеру, гендерних скриптів (сценаріїв) та гендерних норм, автор зауважує, що зазначені теоретичні суперечності чітко корелюють із соціально-практичною актуальністю теми, яка впливає із феміноцентричного гендерного доміную, недостатньо відрефлексованого в соціології гендеру	рольових ієрархій ключових статевих та гендерних груп як предметів досліджень у соціології гендерної культури; 4) теоретичну невизначеність особливостей гендерного характеру, гендерних скриптів (сценаріїв) і гендерних норм
С. 2. В дисертації сформульовано важливу і актуальну проблему, сутність якої полягає в пошуках методологічного консенсусу для подолання суперечності між невизначеністю ідентитарних складових гендерної культури України та несформованістю агрегованого знання і неузгодженістю теоретичних і емпіричних підходів до вивчення гендерних культурних практик, що ускладнює коректне порівняння та узагальнення результатів відповідних досліджень. Зазначена наукова проблема включає, на думку автора дисертації, науково-теоретичну та соціально-практичну проблеми як її складники	С. 2. Отже, науковою проблемою в межах мультипарадигмального теоретизування є суперечність між потребою методологічного консенсусу для подолання визначення ідентитарних складників гендерної культури України та несформованістю агрегованого знання й неузгодженістю теоретичних і емпіричних підходів до вивчення гендерних культурних практик, що ускладнює коректне порівняння та узагальнення результатів відповідних досліджень. С.1. Актуальність окресленої теми дослідження має два ключових виміри: науково-теоретичний та соціально-практичний.
С.3 Науково-теоретична проблема дослідження постає як суперечність між наявністю смислових лакун та потребою в осмисленні зв'язків окремих складників гендерної культури на загально-теоретичному та галузевому соціологічному рівнях рефлексії соціології гендеру та соціології гендерної культури. В свою чергу, зазначена суперечність специфікується в потребі усвідомлення ідентитарних складових гендерної культури України при дефіциті відповідних досліджень, які реалізовували б відповідні наукові рефлексії. Йдеться саме про теоретичні засади розуміння культурно-детермінованих сфер ціннісно-стандартизуючого знання про гендер, відносини міжгрупових	с.38 У дисертації розв'язано науково-теоретичну та соціально-практичну проблеми, що постають як суперечність між наявністю смислових лакун і потребою в осмисленні зв'язків окремих складників гендерної культури на загальнотеоретичному та галузевому соціологічному рівнях рефлексії соціології гендеру й соціології гендерної культури (теоретична проблема) і подолання соціопатогенних наслідків гендерної культури в Україні, що виявляються в аутоетноциді титульного етносу, неперервному скороченні народонаселення, міграції, нездоланній корупції, що постійно зростає, і прихованих

гендерних ієрархій, мікрорівневої інкультурації та соціалізації гендеру в Україні. Задоволення зазначеної потреби, на думку автора, дозволяє здійснити культурна та соціальна системологія як неофункціоналістська теорія культурних та соціальних систем. <i>С.3 Соціально-практична проблема</i> постає із необхідності подолання соціопатогенних наслідків гендерної культури України, що виявляються в аутоетноциді титульного етносу, неперервному скороченні народонаселення, міграції, всезростаючій і нездоланній корупції, прихованих геноцидарних практик, спрямованих на погіршення культурно-ціннісної, соціально- економічної та політичної ситуації в Україні.	геноцидарних практик, спрямованих на погіршення культурно-ціннісної, соціально-економічної та політичної ситуації в Україні (<i>соціально-практична проблема</i>). С.2 Отже, науковою проблемою в межах мультипарадигмального теоретизування є суперечність між потребою методологічного консенсусу для подолання визначення ідентитарних складників гендерної культури України та несформованістю агрегованого знання й неузгодженістю теоретичних і емпіричних підходів до вивчення гендерних культурних практик, що ускладнює коректне порівняння та узагальнення результатів відповідних досліджень. <i>Метою дослідження</i> є здійснення соціологічної теоретико-методологічної концептуалізації гендерної культури як смислотвірної тотальності зі специфічними ціннісно-стандартизуючими аксіосферами й регуляторами відносин домінатності/субмісивності між різними гендерними групами через механізми гендерної інкультурації та соціалізації й створення культуро- та соціосистемологічної моделі соціології гендерної культури в Україні
С.3 Дисертаційне дослідження має як теоретико-методологічне, так і емпіричне підґрунтя, що складається з робіт, та авторського емпіричного дослідження С. 3-4 Не перераховуючи всі представлені в дисертації джерела, зауважу, що йдеться про відомих авторів на кшталт Т. Парсонса та Н. Лумана, А. Гручі, П. Блау, П. Дімаджіо, У. Пауела, Н. Флігстіна, Л. Болтанського та Л. Тевено, В. Радаєва та О. Шкаратана, Є. Головахи та В. Щербини, Ч-Х. Кулі, Дж.-Г Міда, Г. Блумера, Ю.В., Ю.Романенка, О. Артемьєвої, Г. Бондар, Т. Говорун, О. Горошко, В. Павленка та С. Тагліна, О. Кісь, В.	С.3-4 в пунктах 1- 6 перераховані: Т. Парсонса та Н. Лумана, [] працях П. Блау, А. Гручі, П. Дімаджіо, У. Пауела, Н. Флігстіна, Л. Болтанського та Л. Тевено, В. Радаєва й О. Шкаратана, [] Є. Головаха та В. Щербина

Крячка, М. Паращевіна, М.Пірен, Ю. Романенка, Ю. Розі, С. Оксамитної, Т. Серги та ін	К.-Г. Юнга, Дж. Хілмана, реінтерпретовані Ю. Романенком Р. Барт, Ж. Лакан, К.-Леві-Строс, М. Фуко Г. Блумера, Ч.-Х. Кулі, Дж.-Г. Міда, О. Артемьєвої, Г. Бондар, Т. Говорун, О. Горошко, О. Кісь, В. Крячка, К. Михайльової, С. Оксамитної, В. Павленка, М. Паращевіна, М. Пірен, Ю. Романенка, Ю. Розі, Н. Собоевої, Т. Серги, С. Тагліна та ін.
С.4. Емпіричною основою дисертаційного дослідження є результати авторських емпіричних досліджень, отриманих шляхом структурованого (формалізованого) анкетування на основі розробленої автором анкети та напівструктурованого глибинного інтерв'ювання із опитувальником, що містить навідні запитання без стандартизованих відповідей. Вибіркова сукупність складається з 600 респондентів, опитаних в містах Києві, Дніпрі, Івано-Франківську (кількість респондентів в кожній з підгруп складає 200 осіб, з них: чоловіків - 270 осіб, жінок - 330 осіб). Вибірка є стратифікованою за п'ятьма ознаками: стать, вік, етнічна ідентичність, гендерна ідентичність, регіональна ідентичність. Методами збору соціологічної інформації автором обрано дві різновиди опитування: а) анкетне опитування за стандартизованим опитувальником; б) напівструктуроване глибинне інтерв'ювання із опитувальником, що містить навідні запитання без стандартизованих відповідей	С.4 Емпіричну базу дисертації становлять результати авторських емпіричних досліджень, отримані шляхом опитувань 600 респондентів (з них: чоловіків – 270 осіб, жінок – 330 осіб) у Києві, Дніпрі, Івано-Франківську (кількість респондентів у кожній з підгруп – 200 осіб). Вибірка є стратифікованою за п'ятьма ознаками: стать, вік, етнічна ідентичність, гендерна ідентичність, регіональна ідентичність. Методами збору соціологічної інформації обрано два різновиди опитування: а) анкетування; б) напівструктуроване глибинне інтерв'ювання з опитувальником, що містить навідні запитання без стандартизованих відповідей
С.4 Є всі підстави вважати, що дисертація містить положення що вирізняються новизною і сприяють подальшому дослідженню соціології гендерної культури в Україні Найзначущішими положеннями, представленими в концепції є, по перше, положення, у відповідності із яким запропоновано визначення гендерної культури як структурованої аксіосфери, яка містить центруючі, вертикалізуючі, ординалізуючі та матеріалізуючі рівні в	С.5. уперше: – запропоновано визначення гендерної культури як структурованої аксіосфери, яка містить центруючі, вертикалізуючі, ординалізуючі та матеріалізуючі рівні в субординованій єдності цих рівнів і їх елементів. Відмінність від результатів попередніх досліджень полягає у вирізненні елементів гендерної культури України на засадах культурної й соціальної системології (гендерного центратора, місії,

субординованій єдності цих рівнів та їх елементів. Відмінність від результатів попередніх досліджень полягає в вирізненні елементів гендерної культури України на засадах культурної та соціальної системології (гендерного центратора, місії, ієрархії гендерних ідентичностей, гендерного світогляду та ін.) із розкриттям гендеру як тотально-наскрізного формоутворення в культурі, суспільстві, психічній системі та тілесності.	ієрархії гендерних ідентичностей, гендерного світогляду тощо) із розкриттям гендеру як тотально-наскрізного формоутворення в культурі, суспільстві, психічній системі та тілесності.
С. 5 В зазначених чотирьох рівнях, в свою чергу, автором виділено матернолатрію та геніколатрію як неінституціалізовані практики жінкообожнення та ідеалізації жіноцтва в сфері соціальної моралі (культурний рівень); ієрархії гендерних груп у вигляді статусно-вищої гендерної групи жінок із маскуліним (розщепленим) гендером та гендерної групи чоловіків, гендерно-ідентифікованих за формально-біологічними (тілесними) ознаками та їх статусно-рольових комплексів у вигляді поведінки домінування-покори (соціально-груповий та соціально-інституційний рівень); ідеалізуючі соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (жінки) та віктимізаційні (нарцисичні та мазохістські) соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (чоловіки) (гендерно-психічний рівень); негативну стигматизацію, дискримінаційні та віктимізаційні практики як продовження у вигляді латентного програмування чоловіків на аутосуїцидальну поведінку та щеплення танатофілії в тілесних практиках (особливостях трудової діяльності, девіацій, харчової поведінки, ставлення до власного здоров'я тощо); В дисертації уточнено визначення корупції як мікросоціального (сімейного) явища, якому в змістовному відношенні відповідає латентність (неекспліцитність, непрозорість) сімейного сценарію для чоловіків, жінок, дітей та інших членів родини, чому відповідає низка культуропатогенних та мікросоціопатогенних явищ, зокрема: гендерне насильство та	С. 4. У цих чотирьох рівнях, у свою чергу, виділено матернолатрію й геніколатрію як неінституціалізовані практики жінкообожнення та ідеалізації жіноцтва у сфері соціальної моралі (культурний рівень); ієрархії гендерних груп у вигляді статусно вищої гендерної групи жінок із маскуліним (розщепленим) гендером і гендерної групи чоловіків, гендерно-ідентифікованих за формально-біологічними (тілесними) ознаками, та їх статусно-рольових комплексів у вигляді поведінки домінування-покори (соціально-груповий і соціально-інституційний рівні); ідеалізуючі соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (жінки) та віктимізаційні (нарцисичні й мазохістські) соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (чоловіки) (гендерно-психічний рівень); негативну стигматизацію, дискримінаційні й віктимізаційні практики як продовження у вигляді латентного програмування чоловіків на аутосуїцидальну поведінку та щеплення танатофілії в тілесних практиках (особливостях трудової діяльності, девіацій, харчової поведінки, ставлення до власного здоров'я тощо); – обґрунтовано визначення корупції як мікросоціального (сімейного) явища, якому за змістом відповідає латентність

сімейний деспотизм (фонова емоційна нестабільність та хаотизуюча поведінка чоловіків та/або жінок, яка є руйнаційною щодо особистих кордонів членів родини та інтегрування, кооперування їх зусиль в досягненні сімейних цілей – починаючи від пікінгу, мобінгу і закінчуючи фізичним кримінальним насильством); подвійні гендерні стандарти (порушення принципів рівності, справедливості, послідовності в моральних відносинах між членами родини);	(неекспліцитність, непрозорість) сімейного сценарію для чоловіків, жінок, дітей та інших членів родини, що призводить до низки культуропатогенних і мікросоціопатогенних явищ, таких як: гендерне насильство й сімейний деспотизм (фонова емоційна нестабільність та хаотизуюча поведінка чоловіків і/або жінок, яка є руйнаційною щодо особистих кордонів членів родини та інтегрування, кооперування їх зусиль у досягненні сімейних цілей – від пікінгу, мобінгу до фізичного кримінального насильства); подвійні гендерні стандарти (порушення принципів рівності, справедливості, послідовності в моральних відносинах між членами родини);
с. 6. сімейне шахрайство (приховування механізмів накопичення та перерозподілу фінансів та майна, особистих комунікацій задля експлуатації та інших форм зловживання довірою); міфологізація сімейного життя (конструювання викривленої картини сімейного життя для внутрішнього вжитку членів родини та зовнішнього соціального оточення); До висновкових положень, які вирізняються науковою новизною, варто віднести ідею про те, що матріархальні культури та суспільства відповідають доіндустріальним (домодерним) феодальним життєустроям, в яких зберігається культурний розлам та збереження подвійного порядку для етносу (етносів)-завойовника (завойовників) та етносу (етносів)-автохтонів. Йдеться про збереження такого етнокультурного та відповідного йому етнополітичного розламу, який відповідає збереженню матернолатричних та геніколатричних елементів релігійної, міфологічної та соціально-моральної свідомості. Другим висновковим положенням є сформульований на основі синтезу теорій структурного функціоналізму та психоаналізу висновок про діадичну модель гендерної інкультурації/соціалізації в матріархальних гендерних культурах	С.4. сімейне шахрайство (приховування механізмів накопичення та перерозподілу фінансів і майна, особистих комунікацій для експлуатації та інших форм зловживання довірою); міфологізація сімейного життя (конструювання викривленої картини сімейного життя для внутрішнього вжитку членів родини й зовнішнього соціального оточення). С. 24. На противагу фемінізму, матріархальні культури та суспільства відповідають доіндустріальним (домодерним) феодальним життєустроям, у яких зберігаються культурний розлам і збереження подвійного порядку для етносу(етносів)-завойовника (завойовників) й етносу(етносів)-автохтонів. Наголошено на тому, що збереження такого етнокультурного та відповідного йому етнополітичного розламу відповідає збереженню матернолатричних і геніколатричних елементів релігійної, міфологічної та соціально-моральної свідомості. С.24 На основі синтезу теорій структурного функціоналізму й психоаналізу сформульовано висновок про діадичну модель гендерної інкультурації/соціалізації в матріархальних гендерних культурах та відповідну їй

та відповідну їй модель діадичної гендерної соціалізації, змістом якої є периферизування батька-чоловіка як суб'єкта формування ціннісної свідомості шляхом його зміщення в інструментально-економічну статусно-рольову нішу матріархальної сім'ї із подальшою гендерною дезантропізацією (розлюдненням). Важливою є констатація автором того, що статусно-рольовій ніші чоловіка-батька як годувальника, забезпечувача родини фінансово-майновими ресурсами, реалізатора карально-дисциплінарних функцій щодо дитини (дітей), техніко-інструментального помічника жінки в домогосподарстві відповідає його низький соціокультурний статус та допоміжні щодо культуро-, соціо- та людино-творчих ролей жінки інструментально-технічні ролі при невідповідності культурно- та соціально-визначених статусів та ролей.	модель діадичної гендерної соціалізації, змістом якої є периферизування батька-чоловіка як суб'єкта формування ціннісної свідомості шляхом його зміщення в інструментально-економічну статусно-рольову нішу матріархальної сім'ї з подальшою гендерною дезантропізацією (розлюдненням). С.24 Констатовано, що статусно-рольовій ніші чоловіка-батька як годувальника, забезпечувача родини фінансово-майновими ресурсами, реалізатора карально-дисциплінарних функцій щодо дитини (дітей), техніко-інструментального помічника жінки в домогосподарстві відповідають його низький соціокультурний статус і допоміжні щодо культуро-, соціо- та людинотворчих ролей жінки інструментально-технічні ролі при невідповідності культурно й соціально визначених статусів та ролей.
с. 7. Важливим висновком для розвитку теорії неофункціоналізму та фройдизму Едипового трикутника (батько-мати-дитина), є положення, згідно якого в матріархальних гендерних культурах Едипів трикутник замінюється гендерною діадою (мати-дитина). При зазначеній заміні, за переконанням автора, відбувається штучна ідеалізація жінок та фемінних ідентичностей у чоловіків, а самі чоловіки перестають виконувати інкультураційні, соціалізаційні і психоформуючі функції щодо дитини, відбувається розототожнення дитини із маскулінними образами, які, на рівні безсвідомих соціальних уявлень, периферизуються і дезантропізуються. В дисертаційному дослідженні досягнуто мету, а саме побудовано культуро- та соціо-системологічну модель засад соціології гендерної культури в Україні та розуміння її предмету (гендерної культури України) як смислотворючої тотальності із специфічними ціннісно-стандартизуючими аксіосферами та	С.25 Закцентовано увагу на тому, що внаслідок зазначеного чоловіки випадають із класичної для фройдизму та реінтерпретованого в структурному функціоналізмі едипового трикутника (батько-мати-дитина), який у матріархальних гендерних культурах замінюється гендерною діадою (мати-дитина). При такій заміні відбувається штучна ідеалізація жінок та фемінних ідентичностей у чоловіків, а самі чоловіки перестають виконувати інкультураційні, соціалізаційні й психоформувальні функції щодо дитини, відбувається розототожнення дитини з маскулінними образами, які, на рівні безсвідомих соціальних уявлень, периферизуються та дезантропізуються. С.2. Метою дослідження є здійснення соціологічної теоретико-методологічної концептуалізації гендерної культури як смислотвірної тотальності зі специфічними

регуляторами відносин домінатності/субмісивності між різними гендерними групами через механізми гендерної та соціалізації. с. 7. Автор повністю впорався із поставленими завданнями, які передбачали: 1. Визначити теоретико-методологічні засади дослідження гендерної культури як підсистеми культурної системи та предмету дослідження соціології гендерної культури. 2. Охарактеризувати та проаналізувати культурну та соціальну системологію як неофункціоналістську соціологічну теорію та інструмент рефлексії засад соціології гендерної культури України. 3. Проаналізувати матріархальні особливості гендерної культури України в контексті культурно-антропологічного, етнографічного та	ціннісно-стандартизуючими аксіосферами й регуляторами відносин домінатності/субмісивності між різними гендерними групами через механізми гендерної інкультурації та соціалізації й створення культуро- та соціосистемологічної моделі соціології гендерної культури в Україні Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: 1) визначити предмет соціології гендерної культури та теоретико-методологічні засади дослідження гендерної культури як підсистеми культурної системи; 2) обґрунтувати культурну й соціальну системологію як неофункціоналістську соціологічну теорію та інструмент рефлексії засад соціології гендерної культури; 3) дослідити матріархальні особливості гендерної культури України в контексті культурно-антропологічного, етнографічного та
с.8. соціологічного підходів в розумінні патріархальних та матріархальних гендерних культур. 4. Визначити особливості гендерних девіацій та побудувати їх типологію в гендерній культурі України в культуро- та соціосистемологічному аспекті. 5. Описати, проаналізувати та класифікувати культурно-соціальні особливості гендерного насильства в гендерній культурі України із застосуванням поняттєво-категорійного апарату культурної та соціальної системології. 6. Провести емпіричне дослідження гендерної культури України на засадах верифікації ключових положень культурної та соціальної системології.	соціологічного підходів до розуміння патріархальних і матріархальних гендерних культур; 4) з'ясувати особливості гендерних девіацій та побудувати їх типологію в гендерній культурі України в культуро- та соціосистемологічному аспектах; 5) систематизувати й класифікувати культурно-соціальні особливості гендерного насильства в гендерній культурі в Україні; 6) репрезентувати аналітико-теоретичну та емпірично-технологічну модель гендерної культури в Україні.

Порівняльний аналіз відуку офіційного опонента Соболевої Н.І.

Відгук Соболевої Н.І. частини тексту із дослівним або незначно перефразованим текстом автореферату Святненка (с.1-6 відгуку)	Автореферат І.О.Святненка
Одна зі специфічних особливостей соціологічної науки полягає в тому, що в ній реалізується орієнтація на дві взаємопов'язаних мети – на теоретичний аналіз проблеми і на розв'язання прикладних завдань. Тому відзначимо ще один важливий аспект актуальності роботи, який полягає у тому, що у ній розглядається соціально-практичний аспект подолання соціопатогенних наслідків реального стану гендерної культури в Україні, які проявляються в аутоетноциді титульного етносу, неперервному скороченні народонаселення, міграції, всезростаючій і нездоланній корупції, в результатах прихованих геноцидарних практик, спрямованих на погіршення культурно-ціннісної, соціально-економічної та політичної ситуації в Україні. с.1	С.38 У дисертації розв'язано науково-теоретичну та соціально-практичну проблеми, що постають як суперечність між наявністю смислових лакун і потребою в осмисленні зв'язків окремих складників гендерної культури на загальнотеоретичному та галузево-соціологічному рівнях рефлексії соціології гендеру й соціології гендерної культури (<i>теоретична проблема</i>) і подолання соціопатогенних наслідків гендерної культури в Україні, що виявляються в аутоетноциді титульного етносу, неперервному скороченні народонаселення, міграції, нездоланній корупції, що постійно зростає, і прихованих геноцидарних практик, спрямованих на погіршення культурно-ціннісної, соціально-економічної та політичної ситуації в Україні (<i>соціально-практична проблема</i>).
С.2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечено поєднанням опори на праці вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених соціології гендеру, гендерної культури, матриархату та патріархату, гендерного егалітаризму, застосуванням поняттєво-категорійного апарату культурної та соціальної системології як інструменту соціологічного аналізу гендерної культури в Україні та низкою використаних автором методів дослідження, зокрема: методу структурно-функціонального аналізу, типологізації/класифікації, історико-соціологічної реконструкції, культуро- та соціосистемологічного моделювання (1-й розділ); метод історико-соціологічної реконструкції (для аналізу джерел з культурної антропології, етнографії й соціології) з метою вивчення гендерних культур; культуро- та соціосистемологічного моделювання – для виявлення особливостей гендерної культури України, гендерних девіацій і гендерного насильства; метод типологізації/класифікації – для побудови типології гендерних культур, гендерних девіацій та гендерного насильства; метод якісного аналізу таблиць спряженості – під час опрацювання даних двовимірних розподілів (розділ 2 і 3); методу збору даних (анкетування на основі розробленої автором анкети) та методу аналізу двовимірних розподілів (як метод інтерпретації даних) таблиць спряженості – для емпіричного дослідження гендерної культури України – у розділі 4.	С.3. Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи: – у розділі 1 – метод структурно-функціонального аналізу, типологізації/класифікації, історико-соціологічної реконструкції, культуро- та соціосистемологічного моделювання; – у розділах 2 та 3 – метод історико-соціологічної реконструкції (для аналізу джерел з культурної антропології, етнографії й соціології) з метою вивчення гендерних культур; культуро- та соціосистемологічного моделювання – для виявлення особливостей гендерної культури України, гендерних девіацій і гендерного насильства; метод типологізації/класифікації – для побудови типології гендерних культур, гендерних девіацій та гендерного насильства; метод якісного аналізу таблиць спряженості – під час опрацювання даних двовимірних розподілів; – у розділі 4 – методи збору даних (анкетування на основі розробленої автором анкети) та метод аналізу двовимірних розподілів (як метод інтерпретації даних) таблиць спряженості – для емпіричного дослідження гендерної культури України.

Висхідною макротеорією, яка виступає засадничою для дисертаційного дослідження, є структурний функціоналізм у його парадигмальній версії - культурної та соціальної системології. Основи культурної та соціальної системології розроблено й викладено в працях Ю. Романенка, а первинну назву наукового напрямку – соціальна системологія – запропоновано Ю. Яковенком. Культурна і соціальна системологія є синтетичною метатеорією, а складовими цього синтезу є структурний функціоналізм і неофункціоналізм Т. Парсонса та Н. Лумана, теорії яких визначають культуру як аксіосферне утворення, що є структурованим у вигляді складної ієрархії рівнів і елементів; інституціоналізм як концепція макроаналізу соціальних інституцій, представленою в працях П. Блау, А. Гручі, П. Дімаджіо, У. Пауела, Н. Флігетіна, Л. Болтанські та Л. Тевено, В. Радаєва й О. Шкаратана, предметом дослідження якої виступають інституційні поля та супроводи (institutional fields and arrangements), формальні й неформальні правила, локальні порядки та конвенції, ціннісні порядки (порядки цінностей тощо); соціологізоване юнгіанство, ґрунтоване на побудові типологічних профілів колективної психіки спільноти, що розглядається як підпорядковано-у залежна щодо культури та суспільства; структуралізм, засадничі ідеї якого стосуються конституювання мов як похідних від інституційних порядків знакових систем, що є структуруючими щодо символічних інтеракцій як керуюча ними метасистема (Р. Барт, Ж. Лакан, К.-Леві-Строс, М. Фуко); символічний інтеракціонізм Г. Блумера, Ч.-Х. Кулі, Дж.-Г. Міда, ґрунтований на ідеях мовно-символічного опосередковування взаємодій та символічного метаболізму, що полягає частково в свідомій, частково (і переважно) безсвідомій переробці символів та символічних акордансів; етнографічні та гендерно-соціологічні студії, а також дотичні до них галузеві соціологічні й міждисциплінарні дослідження в соціології релігій, соціології смертності, патосоціології, етнопсихології, етнографії, праці українських учених, зокрема: 2 О. Артемьєвої, Г. Бондар, Т. Говорун, О. Горошко, О. Кісь, В. Крячка, К. Михайлової, С. Оксамитної, В. Павленка, М. Паращевіна, М. Пірен, Ю. Романенка, Ю. Розі, Н. Соболевої, Т. Серги, С. Тагліна та ін. С.3	4 вигляді складної ієрархії рівнів і елементів. Це ключове положення теорії структурного функціоналізму та неофункціоналізму набуло розвитку в дослідженнях Ю. Романенка, який презентував культуру, соціум, психіку та тіло/тілесність як ієрархічний тетракластер, що складається із центруючого, вертикалізуючого, ординалізуючого та матеріалізуючого рівнів і відповідних елементів; 2) інституціоналізмом як концепцією макроаналізу соціальних інституцій, представленою в працях П. Блау, А. Гручі, П. Дімаджіо, У. Пауела, Н. Флігетіна, Л. Болтанського та Л. Тевено, В. Радаєва й О. Шкаратана, предметом дослідження якої виступають інституційні поля та супроводи (institutional fields and arrangements), формальні й неформальні правила, локальні порядки та конвенції, ціннісні порядки (порядки цінностей тощо). Серед українських дослідників інституціоналістську 3) соціологізованим юнгіанством, яке є ґрунтованим на побудові типологічних профілів колективної психіки спільноти, що розглядається як підпорядковано-у залежна щодо культури та суспільства. Методологічною основою соціологізованого юнгіанства слугують праці К.-Г. Юнга, Дж. Хілмана, реінтерпретовані Ю. Романенком у контексті морфології етноспецифічних архетипів і корелятивних щодо них конфігурацій ментальних диспозицій етноспільнот; 4) структуралізмом, засадничі ідеї якого стосуються конституювання мов як похідних від інституційних порядків знакових систем, що є структуруючими щодо символічних інтеракцій як керуюча ними метасистема (Р. Барт, Ж. Лакан, К.-Леві-Строс, М. Фуко). Розвиток ідей структуралізму в культурній та соціальній 5) символічним інтеракціонізмом Г. Блумера, Ч.-Х. Кулі, Дж.-Г. Міда, ґрунтованого на ідеях мовно-символічного опосередковування взаємодій та символічного метаболізму, що полягає в частково свідомій, частково (і переважно) безсвідомій переробці символів та символічних акордансів; 6) етнографічними та гендерно-соціологічними студіями, а також дотичними до них галузевими соціологічними й міждисциплінарними дослідженнями в соціології релігій, соціології смертності, патосоціології, етнопсихології, етнографії українських учених, зокрема: О. Артемьєвої, Г. Бондар, Т. Говорун, О. Горошко, О. Кісь, В. Крячка, К. Михайлової, С. Оксамитної, В. Павленка, М. Паращевіна, М. Пірен, Ю. Романенка, Ю. Розі, Н. Собоєвої, Т. Серги, С. Тагліна та ін.
С.3 Переходячи до безпосереднього аналізу змісту дисертаційного дослідження, зупинимось на характеристичній низки найбільш вагомих теоретико-методологічних та практичних набутків дисертаційного дослідження та найбільш цікавих сюжетів роботи. Переходячи до безпосереднього аналізу змісту дисертаційного дослідження, зупинимось на характеристичній низки найбільш вагомих теоретико-методологічних та практичних набутків дисертаційного дослідження (включаючи ті, що були отримані при проведенні емпіричних соціологічних досліджень).	Повтор речення, яке налаштовує на аналіз та розбір положень, які, натомість, є копією тексту автореферату, або його формальним описом

C.3. Достовірність результатів дисертаційного дослідження додатково підтверджується встановленими автором емпіричними закономірностями та узагальненнями, заснованими на результатах проведеного ним емпіричного дослідження. Вибіркова сукупність складається з 600 респондентів, опитаних в містах Києві, Дніпрі, Івано-Франківську (кількість респондентів в кожній з підгруп складає 200 осіб, з них: чоловіків - 270 осіб, жінок - 330 осіб). Вибірка є стратифікованою за п'ятьма ознаками: стать, вік, етнічна ідентичність, гендерна ідентичність, регіональна ідентичність. Методами збору соціологічної інформації автором обрано дві різновиди опитування: а) анкетне опитування за стандартизованим опитувальником; б) напівструктуроване глибинне інтерв'ю за опитувальником, що містить навідні запитання без стандартизованих відповідей.	C.4 <i>Емпіричну базу дисертації</i> становлять результати авторських емпіричних досліджень, отримані шляхом опитувань 600 респондентів (з них: чоловіків – 270 осіб, жінок – 330 осіб) у Києві, Дніпрі, Івано-Франківську (кількість респондентів у кожній з підгруп – 200 осіб). Вибірка є стратифікованою за п'ятьма ознаками: стать, вік, етнічна ідентичність, гендерна ідентичність, регіональна ідентичність. Методами збору соціологічної інформації обрано два різновиди опитування: а) анкетування; б) напівструктуроване глибинне інтерв'ювання з опитувальником, що містить навідні запитання без стандартизованих відповідей.
C.4 Найцікавішим елементом аналізу у межах соціосистемологічної рефлексії в другому розділі автора є розгляд особливостей гендерної культури матриархату в міфологічних фольклорних сюжетах. Дисертантом вирізняється, що, по-перше, сакралізація материнства, наділення образу матері магічними, фасціальними, богоподібними атрибутами. Зазначено, що зворотнім боком звеличення жіночого магізму виступає віктимізація чоловіцтва, закріплення за чоловіками образів наївних жертв, невдах, виконавців рутинних справ і сліпих маріонеток жіночих примх. Автором наголошено, що в гендерній культурі матриархату та кібелічних проявах жіночості відображено танатичні мотиви, кастраційні та узалежнюючі щодо чоловіків моделі поведінки, які мають легітимувати їх в статусі нижчих меншовартісних, у порівнянні з жінками, істот.	C.13. У підрозділі 2.2 «Матріархальні культури та суспільства: візуально-символічний і соціально-історичний аспект» охарактеризовано такі особливості гендерної культури матриархату в міфологічних фольклорних сюжетах. По-перше, сакралізація материнства, наділення образу матері магічними, фасціальними, богоподібними атрибутами. Зазначено, що зворотнім боком звеличення жіночого магізму є віктимізація чоловіцтва, закріплення за чоловіками образів наївних жертв, невдах, виконавців рутинних справ і сліпих маріонеток жіночих примх. По-друге, у гендерній культурі матриархату та кібелічних проявах жіночості відображено танатичні мотиви, кастраційні та узалежнюювальні щодо чоловіків моделі поведінки, які мають легітимувати їх у статусі нижчих меншовартісних, порівняно із жінками, істот.
C.4. У третьому розділі роботи йдеться про проблематику релігійно-міфологічних та світоглядно-філософських складників гендерної культури України, ідеологічні та соціально-моральні особливості гендерної культури України, девіації та насильство в гендерній культурі України. В цьому розділі автором ретельно проаналізовано й розглянуто механізми андроциду, викладено докладну їх характеристику і соціальні наслідки.	C.13 У третьому розділі – «Гендерна культура України в соціосистемологічному вимірі» – проаналізовано та визначено релігійно-міфологічні й світоглядно-філософські складники гендерної культури України; визначено та охарактеризовано ідеологічні й соціально-моральні особливості гендерної культури України; охарактеризовано, проаналізовано, визначено та типологізовано девіації й насильство в гендерній культурі України.
C. 4 В четвертому розділі дисертаційної роботи представлені результати емпіричного дослідження, проведеного шляхом структурованого (формалізованого) анкетування на основі розробленої автором анкети. У цьому розділі дисертант використовуючи власні соціологічні дослідження, здійснені у низці регіонів України, здійснює верифікацію ключових положень культурної та соціальної системології щодо емпіричної реальності гендерної культури в Україні.	Описове речення, перефразоване з с.2 автореферату, яке не містить аналізу якості проведеного емпіричного дослідження та доказовості представлених результатів

C.4 Дуже цікавим та перспективним у соціологічному аспекті виявилось здійснене автором визначення гендерної культури як структурованої аксіосфери, яка містить центруючі, вертикалізуючі, ординалізуючі та матеріалізуючі рівні в субординованій єдності цих рівнів і їх елементів. Вирізнєння елементів гендерної культури України на засадах культурної й соціальної системології (гендерного центратора, місії, ієрархії гендерних ідентичностей, гендерного світогляду тощо) із розкриттям гендеру як тотально-наскрізного формоутворення в культурі, суспільстві, психічній системі та тілесності, яке запропонував здобувач, розкриває нові перспективи в дослідженні гендерної культури в Україні. У цих чотирьох рівнях, у свою чергу, виділено матернолатрію й геніколатрію як неінституціалізовані практики жінкообожнення та ідеалізації жіноцтва у сфері соціальної моралі (культурний рівень); ієрархії гендерних груп у вигляді статусно вищої гендерної групи жінок із маскуліним (розщепленим) гендером і гендерної групи чоловіків, гендерно-ідентифікованих за формально-біологічними (тілесними) ознаками, та їх статусно-рольових комплексів у вигляді поведінки домінування-покори (соціально-груповий і соціально-інституційний рівні); ідеалізуючі соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (жінки) та віктимізаційні (нарцисичні й мазохістські) соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (чоловіки) (гендерно-психічний рівень); негативну стигматизацію, дискримінаційні й віктимізаційні практики як продовження у вигляді латентного програмування чоловіків на аутосуїцидальну поведінку та щеплення танатофілії в тілесних практиках (особливостях трудової діяльності, девіацій, харчової поведінки, ставлення до власного здоров'я тощо);	C.5. (незначно перефразовано положення наук.новізни) уперше: – запропоновано визначення гендерної культури як структурованої аксіосфери, яка містить центруючі, вертикалізуючі, ординалізуючі та матеріалізуючі рівні в субординованій єдності цих рівнів і їх елементів. <i>Відмінність від результатів попередніх досліджень</i> полягає у вирізнєнні елементів гендерної культури України на засадах культурної й соціальної системології (гендерного центратора, місії, ієрархії гендерних ідентичностей, гендерного світогляду тощо) із розкриттям гендеру як тотально-наскрізного формоутворення в культурі, суспільстві, психічній системі та тілесності. У цих чотирьох рівнях, у свою чергу, виділено матернолатрію й геніколатрію як неінституціалізовані практики жінкообожнення та ідеалізації жіноцтва у сфері соціальної моралі (культурний рівень); ієрархії гендерних груп у вигляді статусно вищої гендерної групи жінок із маскуліним (розщепленим) гендером і гендерної групи чоловіків, гендерно-ідентифікованих за формально-біологічними (тілесними) ознаками, та їх статусно-рольових комплексів у вигляді поведінки домінування-покори (соціально-груповий і соціально-інституційний рівні); ідеалізуючі соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (жінки) та віктимізаційні (нарцисичні й мазохістські) соціальні уявлення про себе як про гендерну групу (чоловіки) (гендерно-психічний рівень); негативну стигматизацію, дискримінаційні й віктимізаційні практики як продовження у вигляді латентного програмування чоловіків на аутосуїцидальну поведінку та щеплення танатофілії в тілесних практиках (особливостях трудової діяльності, девіацій, харчової поведінки, ставлення до власного здоров'я тощо);
Дисертантом подано зрозуміле визначення корупції як мікросоціального (сімейного) явища, якому за змістом відповідає латентність (неекспліцитність, непрозорість) сімейного сценарію для чоловіків, жінок, дітей та інших членів родини, що	– обґрунтовано визначення корупції як мікросоціального (сімейного) явища, якому за змістом відповідає латентність (неекспліцитність, непрозорість) сімейного сценарію для чоловіків, жінок, дітей та інших членів родини, що призводить до низки культуропатогенних і мікросоціопатогенних явищ, таких як: гендерне насильство й сімейний деспотизм (фонова емоційна нестабільність та хаотизуюча поведінка чоловіків і/або жінок, яка є руйнаційною щодо особистих кордонів членів родини та інтегрування, кооперування їх зусиль у досягненні сімейних цілей – від пікінгу, мобінгу до фізичного кримінального насильства); подвійні гендерні стандарти (порушення принципів рівності, справедливості, послідовності в моральних відносинах між членами родини); сімейне шахрайство (приховування механізмів накопичення та перерозподілу фінансів і майна, особистих комунікацій для експлуатації та інших форм зловживання довірою); міфологізація сімейного життя (конструювання викривленої картини сімейного життя для внутрішнього вжитку членів родини й зовнішнього соціального оточення). <i>Відмінність від результатів попередніх досліджень</i> полягає в розширеному розумінні корупції як феномену гендерної культури, похідного від подвійних гендерних стандартів, наскрізних щодо всіх соціальних інституцій і соціальних спільнот;
C.5	C.5.

призводить до низки культуропатогенних і мікросоціопатогенних явищ, таких як: гендерне насильство й сімейний деспотизм (фонова емоційна нестабільність та хаотизуюча поведінка чоловіків і/або жінок, яка є руйнаційною щодо особистих кордонів членів родини та інтегрування, кооперування їх зусиль у досягненні сімейних цілей – від пікінгу, мобінгу до фізичного кримінального насильства); подвійні гендерні стандарти (порушення принципів рівності, справедливості, послідовності в моральних відносинах між членами родини); сімейне шахрайство (приховування механізмів накопичення та перерозподілу фінансів і майна, особистих комунікацій для експлуатації та інших форм зловживання довірою); міфологізація сімейного життя (конструювання викривленої картини сімейного життя для внутрішнього вжитку членів родини й зовнішнього соціального оточення). Трактівка корупції, яку надає І. Святненко, на відміну від інших дослідників полягає в розширеному її розумінні як феномену гендерної культури, похідного від подвійних гендерних стандартів, наскрізних щодо всіх соціальних інституцій і соціальних спільнот;	
C.5. Суттєвим аспектом новизни є ідея автора про гомологічність/ізоморфність структур державної влади та життєустрою матріархальної сім'ї як матріархально-сексистської організації відносно, якій на макроінституційному рівні відповідає мультиолігархічна (клентократична) держава з політичним матріархатом, результатом чого стає доведення структурно-функційної ізоморфності (рекурсивності) політичного (державного) та сімейного матріархату в аспекті проявів легітимізованого деспотизму в посиданні гіпервимогливості при низькому рівні морально-психологічної й соціо-економічної підтримки та сімейної охлократії-анархізму з ізоморфними явищами в загальносоціальному масштабі (мультиолігархічне правління з корупційними практиками). Наголошено на тому, що первинним соціальним осередком корупції є українська матріархальна сім'я, в якій відбувається первинне узвичаєння подвійних гендерних стандартів і відповідних їм корупційних практик приховування, міфологізації сімейного життя; Цілком переконалим виглядає визначення матріархату у сфері встановлення ціннісних взірців на основі реалізації жінками священсько-наставницьких, педагогічних, моралізаторських, експертно-соціальних ролей. Автор наголошує на фактичній монополізації жіноцтвом на рівні морально-етичних стереотипів сфери соціального та емоційного інтелекту при мовчазному визнанні лідерства жінок у всіх дебатах, суперечках, комунікаціях, що стосується суспільства, психології, політики, права, сімейного життя, про фактичні поступки жінкам у зазначених сферах; В логіці обраного підходу здобувач надає коректну інтерпретацію української соціальної моралі як відображення штучно насадженої матріархальною державою міфології чоловічої дефектності й жіночої надцинності, у якій фігурують мізандричні стереотипи з фіксованими «протипоказаннями» щодо виконання для чоловіків наставницьких, едукаторських, менторських, навчально-виховних ролей;	C.5 – сформульовано положення про гомологічність/ізоморфність структур державної влади та життєустрою матріархальної сім'ї як матріархально-сексистської C.6.

	організації відносин, якій на макроінституційному рівні відповідає мультиолігархічна (клетократична) держава з політичним матриархатом. <i>Відмінність від раніше встановлених положень</i> полягає в доведенні структурно-функційної ізоморфності (рекурсивності) політичного (державного) та сімейного матриархату в аспекті проявів легітимізованого деспотизму в поєднанні гіпервимогливості при низькому рівні морально-психологічної й соціо-економічної підтримки та сімейної охлократії-анархізму з ізоморфними явищами в загальносоціальному масштабі (мультиолігархічне правління з корупційними практиками). Наголошено на тому, що первинним соціальним осередком корупції є українська матриархальна сім'я, в якій відбувається первинне узвичаєння подвійних гендерних стандартів і відповідних їм корупційних практик приховування, міфологізації сімейного життя; – визначено первинне конституювання матриархату у сфері встановлення ціннісних взірців на основі реалізації жінками священсько-наставницьких, педагогічних, моралізаторських, експертно-соціальних ролей. Наголошено на фактичній монополізації жіноцтвом на рівні морально-етичних стереотипів сфери соціального та емоційного інтелекту при мовчазному визнанні лідерства жінок у всіх дебатах, суперечках, комунікаціях, що стосується суспільства, психології, політики, права, сімейного життя, про фактичні поступки жінкам у зазначених сферах. <i>Відмінність від раніше встановлених положень</i> полягає в зацентрованні уваги на узвичаєннях/стереотипізаціях чоловічих ролей як переважно технічно-інструментальних заробітчанських, годувальницьких, консьюмерсько-забезпечувальних, що спричиняє ізоляцію більшості чоловіків від можливості повноцінної комунікації й виконання інкультураційних і соціалізаційних ролей;
C.5 Як науково-теоретичний, так і практичний інтерес представляє й вирішення дисертантом двох груп сценаріїв гендерної інкультурації та соціалізації чоловіків: прямих (жорстких) та непрямих (м'яких), – які вибірково застосовують щодо чоловіків залежно від рівня їх свідомісно-поведінкової жорсткості/пластичності щодо матриархальної дресури; Окремої уваги заслуговує надане автором визначення матриархального сексизму (в частині вирішення виявів гомофобії та гетерофобії в соціальній поведінці чоловіків і жінок) як інституціалізованих на рівні соціальної моралі та права практик прихованої/відкритої репресії щодо виявів біологічно-відповідної маскулінності з відповідними стигматизаційними наслідками щодо будь-яких виявів чоловіками соціопсихічної автономії при преферуванні соціальної селекції гендерно-девіантних груп чоловіків (здебільшого з виявами трансфігурованого гендеру).	C.6 – вирішено дві групи сценаріїв гендерної інкультурації та соціалізації чоловіків: прямих (жорстких) та непрямих (м'яких), – які вибірково застосовують щодо чоловіків залежно від рівня їх свідомісно-поведінкової жорсткості/пластичності щодо матриархальної дресури. <i>Відмінність від раніше встановлених положень</i> полягає в C.7 <i>удосконалено:</i> – визначення матриархального сексизму як інституціалізованих на рівні соціальної моралі та права практик прихованої/відкритої репресії щодо виявів біологічно-відповідної маскулінності з відповідними стигматизаційними наслідками щодо будь-яких виявів чоловіками соціопсихічної автономії при преферуванні соціальної селекції гендерно-девіантних груп чоловіків (здебільшого з виявами трансфігурованого гендеру). <i>Удосконалення визначення</i> здійснено в частині
C. 6	C. 7

Трактування дисертантом соціокультурної легітимації гендерного насильства жінок над чоловіками в аспекті сформульованого висновку щодо застосування чоловіками епізодичного фізичного насильства над жінками як безсвідомо-криміналізованої реакції на систематичну віктимізацію (Г. Бондар, В. Крячко, Ю. Розя) переконливо аргументовано низкою додаткових положень в теоретичних розділах роботи та підкріплено результатами авторського емпіричного дослідження.

набуло подальшого розвитку:

– трактування соціокультурної легітимації гендерного насильства жінок щодо чоловіків в аспекті сформульованого висновку щодо застосування чоловіками епізодичного фізичного насильства щодо жінок як безсвідомо-криміналізованої реакції на систематичну віктимізацію (Г. Бондар, В. Крячко, Ю. Розя);